

Mács József és Tóth Elemér szoboravatása Hanván, 2019. május 8.

Tisztelt Ünnepi Gyülekezet!

A 2005-ös népszavazás gyalázatos eredménye után terjesztette ki a Magyar Művészeti Akadémia tagsági körét a Kárpát-medencére. A felvidéki Mács József író is meghívást kapott, s több mint tíz éven át gyarapodhattunk személyisége ajándékaival. Rendszeresen megjelent a szerdai esteken Óbudán, a Kecse utcában, mintha csak a szomszédból jönne át, pedig Pozsonyból autózott Hegyeshalomig, hogy onnan vonatra szállva érjen Budapestre. Közvetlen volt mindenkivel, mintha régi barátság fűzné hozzánk. Mintha írói stílusa elevenedne meg személyében, az a jellegzetes észjárás, mely a másik palócra, Mikszáthra jellemző, s földije, Tompa művészetében, levelezésében megnyilvánul. A tapasztalatból okosan kikevert bölcsességre nevelte az élet, hisz korán a fizikai és erkölcsi túlélésre szorította a történelmi körülmény, melyet túlélni úgy sikerülhetett, hogy hűséges maradt nemzettársaihoz. Ehhez segítette a sorsa, mert végül is mesebeli út az övé. Egy legkisebb fiú megy világgá, s ha csak állomásait vesszük kiszakítva történetükből, s nem kérdezzük miért, egyenes is lehetne a pálya. De például, hogy miért Sárospatakon tanult kérdésre a válasz, nemcsak az, mert ott képezték a gömöri tanítókat, lelkészeket, mint Tompa Mihályt is. Hanem azért, mert Csehszlovákiában bezárták a magyar iskolákat akkor, s még a diákokat is határsértésre kényszerítették. Ez a vesztesre ítélt világ kötötte annyira magához, hogy 20. századi krónikásává szegődjön, így lett témáiban lokálpatrióta, melyhez a szigorú hűség mellett, nagy bátorság is kellett. Mert szereplőjének mintája leginkább a megalázott ember, tapintatosan kell az igazát kimondani. És arra csak az képes, aki a hőseivel egy sorsot él meg. És a nyelve, a szófűzése, a gondolkodása és a világképe így mozgósítja olvasóit. Ezt a küldetést nem lehet kísérletező irodalommal megoldani, csak a lélek mélységeit kutatva lehet eljutni az igazság tiszta mondatáig.

Könyvcímei a tartalomról árulkodva, a lényesre irányítják a képzeletünket. Az Öröködbe uram... négykötetes önéletrajzi családregény a harmadik, A sötétség gyermekei, részében írja meg a 47 és 57 közti éveket, beszélő cím a Trianon harangjai, A bolondok hajója, Az elcsatolt vagon. Tőzsér Árpád, a földi fogalmazza meg pontosan Mács József irodalmi helyét és értékét: „... műve a szlovákiai magyar írásbeliség második világháború utáni történetéhez úttörő jelentésű. Az emlékiratnak, és a vallomásos önéletrajznak azt a szociográfiai tágasságú műfaját, melyet az erdélyi Sütő Andrásnak sikerült kimunkálnia, ő a felvidéki tájhoz, lélekhez, történelemhez alakítja.” Másfél éve voltam legutóbb Gömörben, Mács József temetésén – akkor is tapasztalhattam, ma is tapasztalhatom azt a szeretetet, amit életével és munkásával kiérdemelt. Együttérzéssel állok emléke előtt újra a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozata nevében.

Ágh István